

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ספיקות בחציצה בקבלת הדם

(נ"ח א') בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא: הניח מזרק בתוך מזרק, וקבל בו את הדם (כל קבלות של כל ימות השנה קמביעיא ליה), מהו? מין במינו (מזרק במזרק) חוצץ (ונמצא שאין קבלה זו ככהן, שהרי אינו אוחז במזרק שהדם בו), או אינו חוצץ.

תא שמע: היה (כהן) עומד על גבי כלי, או על גבי רגל חבירו, פסול (אלמא מין במינו חוצץ).

(ודחי) שאני רגל דלא מצי מבטיל ליה (חברו את רגלו עד שיגמור עבודתו).

איכא דאמרי, הכי בעי מיניה: (מין במינו אינו חוצץ, אבל) דרך שירות בכך, או אין דרך שירות בכך?

תא שמע, דתנא דבי רבי ישמעאל: "וְלִקְחָהּ אֶת כָּל כְּלֵי הַשְּׂרָת (משמע שני כלים) אֲשֶׁר יִשְׂרְתוּ בָם בְּקִדְשׁ",¹ שני כלים ושירות אחת.

בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא: הניח ס"ב (הגדל סביב הדקל, והוא רך וסופג את הדם, והדם יוצא מכל עבריו, ואינו חוצץ כל כך) בתוך המזרק וקבל בו את הדם, מהו? מין בשאינו מינו חוצץ, או אינו חוצץ. כיון דמחלחל לא חייץ, או דילמא לא שנא?

אמר ליה: **תנינא** (פרה ו,ג): זולף והולך עד שמגיע לספוג² (אבל הספוג עצמו אינו חוצץ. ורק מים הבלועים בו פסולים. והוא הדין לסיב).

(ודחי) שאני מיא דקלישי (ויוצאים מכל עבריו, ונכנסים בינו לבין הכלי. אבל דם, עבה הוא).

איכא דאמרי, הכי פשט ליה: בדם כשר (שהוא קלוש). בקומץ פסול (בקידוש. שהקומץ טעון להתקדש בכלי לאחר הקמיצה, והוא כנגד קבלה בדם, פסול, דחייץ).

שיטות הראשונים

מזרק בתוך מזרק: בעיא דלא איפשיטא, וכתב הרמב"ם, "נְתַן מְזָרְק לְתוֹךְ מְזָרְק וְקָבַל - כְּשֶׁר; מִיִּן בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ".³
מזרק בתוך מזרק, מין בשאינו מינו: כתבו תוספות, אבל שאינו מינו פשיטא דחוצץ ולא קרי ביה 'ולקח'. ותימה דבפרק לולב הגזול (סוכה ל"א א') מסקינן דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה! ויש לומר דהתם מיירי שכורך סודר סביב הלולב ומאריך בו, ועושה מן הסודר כמו בית יד ואוחז בו. אבל היכא דכריך ידה בסודר ותופש הלולב כך, לא שמה

¹ במדבר ד,יב.

² רישא דמתניתין הכי: המקדש בשוקת (נותן אפר פרה למים שבשוקת), והיה ספוג בתוכו, מים שבספוג פסולין (כי אין הספוג קרוי כלי, וכדי לקדש בעינן 'מים חיים אלא כלי'). כיצד יעשה? זולף והולך (יערה המים המקודשים לצלוחית) עד שמגיע לספוג (ולא יגע בספוג, שלא יצאו מים פסולים שבתוכו).

³ בעיא דרמי בר חמא מרב חסדא, ובעא למיפשטה ודחי ליה. וכתב הכסף משנה, אעפ"כ, כיון דאשכחן לרבא דאמר בפרק לולב הגזול (ל"א ב') דמין במינו אינו חוצץ, פסק הרמב"ם. מקורות: רמב"ם (הל' פסולי המוקדשין א,א).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

נתיבי הלכה - הדף היומי
השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

לקיחה.⁴ וריצב"א תירץ דבשמעתא גבי כלי שרת, מין בשאינו מינו חוצץ בכל ענין.⁵

סיב בתוך מזרק: את המנחה שמים בכלי שרת, וממנו קומצים הקומץ. ואת הקומץ מניחים בכלי שרת נוסף, כדי לקדשו. **הרמב"ם** פירש, דמיירי הכא בכלי הראשון, שממנו קומצים. **ורש"י** פירש, דמיירי בכלי השני, שאליו נותנים את הקומץ, והוא כנגד קבלה בדם.⁶

ולעניין הלכה, פסק **הרמב"ם** כלישנא בתרא, וכדברי רב חסדא, וכתב "הניח סיב בתוך המזרק וקבל - פשוט, מפני שהסיב חלול, והרי הדם יורד לתוך המזרק, ואין כאן חציצה. אבל אם עשה כן בקמיצת המנחה, וקמץ מתוך הסיב - פסולה."⁷

היה עומד על גבי כלי או רגל חברו: כתב **הרמב"ם**, "וכן כל העוסק בעבודה מעבודות המקדש - צריך שיהיה עומד על הרצפה; ואם היה דבר חוצץ בינו ובין הקרקע, כגון שעמד על גבי כלים או בהמה או על רגלי חברו - פסול."⁸

מתן הדם על קרנות המזבח

(נ"ח ב') **משנה:** "ויצא אל המזבח אשר לפני ה'", זה מזבח הזהב (שבהיכל).⁹ התחיל מחטא ויורד. מהיכן הוא מתחיל?

(4) מקרן מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, דרומית מזרחית. מקום שהוא מתחיל בחטאת על מזבח החיצון (שבעזרה, דהיינו בקרן דרומית מזרחית, כדתנן באיזהו מקומן, זבחים נ"ג א'), משם היה גומר על מזבח הפנימי.

(2) רבי אליעזר אומר: במקומו היה עומד ומחטא.¹⁰ ועל כולן (כל הקרנות הרחוקות) היה נותן (הדם) מלמטה למעלה.¹¹ חוץ מזו שהיתה לפניו, שהיה נותן מלמעלה למטה (שלא יתלכלכו בגדיו).

⁴ ומזרק בתוך מזרק דהכא, דמשמע דפשיטא ליה אי הוה שאינו מינו היה חוצץ, לא מיירי שאוחז החיצון בשפתותיו, דאז ודאי לא חייץ דהוה ליה כמו בית יד, אלא שאוחזו למטה בשוליו.

⁵ דאפילו אם תמצא לומר דגבי לולב יש חילוק, גבי כלי שרת בכל ענין מין בשאינו מינו חוצץ. דנהי דכי עביד כעין בית יד מיקרי 'לקיחה', גבי כלי שרת דכתיב 'ולקח הכהן' לא מיקרי לקיחה בעצמו של כהן. מקורות: תוספות (ד"ה מין במינו). וכן בתוספות הרא"ש

⁶ וכתב 'ליקוטי הלכות', דאידי ואידי הלכתא נינהו, דגם אותו הכלי צריך שיהיה כלי שרת, כדאיתא בסוטה (י"ד ב'), וברמב"ם (הל' מעשה הקרבנות יג"ב). ולהכי בעינן דלא ליהוי חציצה בין הכלי לקמת.

⁷ מקורות: רמב"ם (הל' פסולי המוקדשין א, כא). רש"י (נ"א א', ד"ה בקומץ פסול).

⁸ מקורות: רמב"ם (הל' ביאת המקדש, היז).

⁹ דאילו מזבח החיצון, לאו לפני ה' הוא. רש"י.

¹⁰ לא היה מקיפו ברגליו, שהרי כולו אינו אלא אמה על אמה מרובעת. רש"י.

¹¹ כיון שלדעת רבי אליעזר עומד במקומו, אין חשש שיתלכלך מהדם בשלוש קרנות הרחוקות, ויכול ליתן מלמטה למעלה.

**הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.**

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

תניא: (לגבי פר כהן משיח נאמר) "לפני ה'",⁴² מה תלמוד לומר?⁴³ אמר רבי נחמיה: לפי שמצינו בפר ושעיר של יום הכפורים שכהן עומד לפניו מן המזבח (בין המזבח לפרוכת), ומזה על הפרוכת בשעה שהוא מזה. יכול אף זה כן? תלמוד לומר "מִזְבַּח קִטְרֹת הַסַּמִּים לְפָנֵי ה' אֲשֶׁר בְּאֵהָל מוֹעֵד". מזבח לפני ה', ואין כהן לפני ה'. הא כיצד? עומד חוץ למזבח ומזה.

תנו רבנן: התחיל מחטא ויורד. מהיכן היה מתחיל? (4) מקרן מזרחית דרומית, דרומית מערבית, מערבית צפונית, צפונית מזרחית. דברי רבי עקיבא. (2) רבי יוסי הגלילי אומר: מקרן מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, דרומית מזרחית.⁴⁴ מקום שרבי יוסי הגלילי מתחיל, שם רבי עקיבא פוסק. מקום שרבי עקיבא מתחיל, שם רבי יוסי הגלילי פוסק.

(ומברר) דכולי עלמא מיהא בהוא קרן דפגע ברישא לא עביד (שהרי על כרחך מן המערב הוא בא, ובמערבו של מזבח פוגע תחילה). מאי טעמא?

אמר שמואל: דאמר קרא "וַיֵּצֵא אֶל הַמִּזְבֵּחַ", עד דנפיק מכוליה מזבח.

(ומקשה) ולרבי עקיבא נקיף דרך ימין! לימא בדרמי בר יחזקאל קא מיפלגי, דאמר רמי בר יחזקאל: ים שעשה שלמה (לסבילת כהנים) "עומד על שנים עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה ושלשה פנים נגבה ושלשה פנים מזרחה והים עליהם מלמעלה וכל אחריהם ביתה". הא למדת שכל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין, למזרח. מר אית ליה דרמי בר יחזקאל, ומר לית ליה דרמי בר יחזקאל?

לא, דכולי עלמא אית להו דרמי בר יחזקאל, והכא בהא קמיפלגי: מר סבר ילפינן פנים (עבודות שבהיכל) מחוץ (עבודות הנעשות בעזרה). ומר סבר לא ילפינן פנים מחוץ.

(נ"ט א') ואיבעית אימא: אי סבירא לן הקפה ברגל (כהקפה דחיצון), דכולי עלמא לא פליגי דילפינן פנים מחוץ (לענין ימין). והכא בהא קא מיפלגי: מר (רבי עקיבא) סבר הקפה ביד (ובמקומו עומד ומחטא לכל הקרנות, לפי שאינו צריך להקיף ברגל, שהרי כולו אינו אלא אמה על אמה), ומר (רבי יוסי הגלילי) סבר הקפה ברגל.

ואי בעית אימא: דכולי עלמא הקפה ביד, והכא בהא קא מיפלגי: מר סבר ילפינן יד מרגל, ומר סבר לא ילפינן.

⁴² ויקרא, פר' ויקרא, ד:ז: ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים לפני ה' אשר באהל מועד ואת כל דם הפר ישפך אל יסוד מזבח העלה אשר פתח אהל מועד.

⁴³ הרי ברור שמזבח קטורת הסמים הינו לפני ה'.

⁴⁴ רש"י פירש 'סבר לה כרבי יוסי דמתניתין, דאמר: לא היתה שם אלא פרוכת אחת ופרופה מן הצפון. וכשגמר מתנות פנים ויצא דרך הצפון, פגע תחילה בצפונית מערבית דמזבח, ושם לא נתן עד שיצא ובא לו למזרחית צפונית, ונתן שם, וחזר לצפונית מערבית דרך ימין.' לפי דברי רש"י, נמצא שהמשנה סותמת כדעת רבי יוסי. ולעיל, נ"ב ב', סתם כרבנן. וצ"ב. **ורבינו חננאל** פירש, תרווייהו אית להו עד דנפיק מכוליה מזבח, כדכתיב "ויצא אל המזבח" עד שיצא כל המזבח כו', מיהו רבי יוסי הגלילי בעי עד דנפיק אורכיה ופותריה דכולי מזבח, הלכך כי נפיק כהן גדול מקדשי הקדשים פגע תחלה בקרן מערבית דרומית (כיון ששתי פרוכות היו, ופתחה של החיצונה בדרום), ונפיק מכוליה מזבח לאורכו עד דמטי בקרן דרומית מזרחית, ונפיק תוב לפותיה וימינו למזרח, עד דמטי מזרחית צפונית, ומדי (מזה) עליה, ואזיל לימינו למזרח עד דמטי לקרן צפונית מערבית ומדי, וכן לקרן מערבית דרומית ודרומית מזרחית.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

מקום עמידת הכהן בהזאה על הפרוכת: בגמרא מובאת דעת רבי נחמיה, שבפר ושעיר של יום הכיפורים, עומד כהן לפניו מן המזבח, ומזה על הפרוכת. בניגוד לשאר חטאות פנימיות, שבהן עומד חוץ למזבח ומזה. והביאו המאירי להלכה. והרמב"ם וסמ"ג השמיטוהו.¹⁵

נתינת דם על קרנות המזבח: רש"י כתב, 'ונותן מתנה ארוכה ומשוכה'.¹⁶ והרמב"ם כתב, 'ואחר כך מערה דם הפר לתוך דם השעיר, ומחזיר הכל למזרק שהיה בו דם הפר, כדי שיתערבו יפה יפה, ועומד לפניו ממזבח הזהב, בין המזבח והמנורה, ומתחיל להזות מדם התערבת על קרנות המזבח הזהב...' וכן מבואר במאירי, שגם בקרנות מזבח הזהב היה מזה.¹⁷

מהיכן מתחיל נתינת דם הקרנות: מבואר בגמרא שתנא קמא הוא דעת רבי יוסי הגלילי. ופסק הרמב"ם כמותו, וכתב, 'כל הדמים הננתנים על מזבח הזהב - כשהוא נכנס, עומד בין המזבח למנורה והמזבח לפניו, ונותן על קרנות המזבח מבחוץ; מתחיל מקרן מזרחית צפנית...' ודעת הרא"ש שהלכה כרבי עקיבא מחבירו.¹⁹

מר סבר הקפה ביד, ומר סבר הקפה ברגל: פסק הרמב"ם כרבי יוסי הגלילי שהקפה ברגל, וכתב 'ומתחיל להזות מדם התערבת על קרנות המזבח הזהב, והוא מסבב והולך ומזה על הקרנות מבחוץ... ועל כן הוא נותן מלמטון למעלה, חוץ מן האחרונה שהיתה לפניו, שהוא נותן מלמעלה למטון, כדי שלא יתלכלכו פליו'.²⁰ ודעת הרא"ש שהלכה כרבי עקיבא, שהקפה ביד.²¹

¹⁵ 'ליקוטי הלכות' (עין משפט, אות ז). וראה 'שערי היכל' (הוצ' מכוון המקדש, מערכה קלה). מקורות: מאירי (נ"ח ב', ד"ה כבר ביארנו).

¹⁶ משמע שמושך אצבעו על חוד המזבח. והנה לפי זה, אין מצות הזאה בקרנות, אלא נתינה; דברקות לא כתיב הזאה, אלא נתינה (ראה ויקרא, פר' אחרי מות, פרק טז, פסוקים יז, טו, יט, לעומת פסוק יח). ובניגוד למשמעות הרמב"ם, להלן בסמוך. חזו"א (או"ח, סי' כו, יומא, ס"ק לח, ד"ה ומחטא).

¹⁷ מקורות: רש"י (נ"ח ב', ד"ה התחיל מחטא). רמב"ם (הל' עבודת יוה"כ ד, ב). מאירי (ד"ה כבר ביארנו).

¹⁸ והקשו לרשב"א, שהרי תנא זה סבר לה כרבי יוסי דמתניתין, דאמר לא היתה שם אלא פרוכת אחת ופרופה מן הצפון, וכפי שפירש רש"י. ואילו הרמב"ם פסק כרבנן, דשתי פרוכות היו! ועיי"ש מה שביאר הרשב"א בדעת הרמב"ם. וראה מש"כ בהערה לעיל, בשם רבינו חננאל, דתרווייהו סבירא להו דשתי פרוכות היו.

¹⁹ וכתב ב'ליקוטי הלכות' (עין משפט, אות ט) שרש"י שפירש טעמו דרבי יוסי הגלילי משום דסבר כרבי יוסי, על כרחך יסבור לדינא גם כן כרא"ש. מקורות: רמב"ם (הל' מעשה הקרבנות ה, יד). רשב"א (שו"ת ח"א סי' שפת; הו"ד בכסף משנה, הל' עבודת יוה"כ). רא"ש (יומא, הל' סדר עבודת יוה"כ).

²⁰ וכן כתב הרמב"ם בפיה"מ (ה, ד) שאין הלכה כרבי אליעזר, דסבירא ליה כהן במקומו היה עומד. והקשו לרשב"א על דברי הרמב"ם, שאם כן צריך היה לפסוק שנותן כל המתנות מלמעלה למטה! דרק לרבי אליעזר דסבירא ליה לא מקיף המזבח, נותן כל המתנות מלמטה למעלה חוץ מזו שהיתה לפניו, ואיך פסק ועל כולן נותן מלמטה למעלה, כרבי אליעזר דפליג אתנא קמא! עיי"ש. וראה 'ליקוטי הלכות' (עין משפט, אותיות כ, ל).

²¹ מקורות: רמב"ם (הל' עבודת יוה"כ ד, ב). רשב"א (שו"ת ח"א, סי' שפט; הו"ד בכסף משנה). רא"ש (יומא, הל' סדר עבודת יוה"כ).